

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

**DĖL NACIONALINĖS REGIONINĖS POLITIKOS PRIORITETŲ IKI 2030 METŲ
PATVIRTINIMO**

Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymo 12 straipsnio 1 punktu,
Lietuvos Respublikos Vyriausybė **n u t a r i a**:
patvirtinti Nacionalinės regioninės politikos prioritetus iki 2030 metų (pridedama).

Ministras Pirmininkas

Vidaus reikalų ministras

NACIONALINĖS REGIONINĖS POLITIKOS PRIORITETAI IKI 2030 METŲ

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Nacionalinės regioninės politikos prioritetai iki 2030 metų (toliau – Prioritetai) parengti siekiant sudaryti oraus, aktyvaus, saugaus, sveiko ir patrauklaus gyvenimo ir darbo prielaidas visoje Lietuvoje.
2. Prioritetuose vartojamos sąvokos atitinka Regioninės plėtros įstatyme apibrėžtas sąvokas.

II SKYRIUS PRIORITETAI IR JŲ ĮGYVENDINIMO UŽDAVINIAI

PIRMASIS SKIRSNIS

1 PRIORITETAS „DARNUS IR TVARUS REGIONŲ EKONOMIKOS AUGIMAS (EKONOMINĖ SANGLAUDA)“

3. Pirmojo prioriteto pirmasis uždavinys – nuolat gerinti ekonominę aplinką.

Įgyvendinant uždavinį regioninės politikos priemonėmis siekiama prisidėti prie tvaraus ekonominio augimo visuose regionuose. Nepaisant įvairių teorijų skirtumų, paprastai sutariama, kad, esant aukštesniam ekonomikos lygiui, tolesnis augimas pasireiškia didesniu dėmesiu aplinkosaugai ir laisvalaikio kokybei, o esant žemesniam bendram lygiui – skurdo rizikos lygio mažėjimu, t. y. visais atvejais ekonominis augimas susijęs su gyvenimo kokybės kilimu. Siekiant, kad savivaldybės ir regioninės institucijos taptų aktyvesniais ekonominės plėtros procesų dalyviais, pirmiausia turi būti suformuota efektyvi reguliavimo, finansinių, fiskalinių paskatų sistema (pozityvūs ekonominiai pokyčiai taptų papildomomis savivaldybės biudžeto pajamomis ir geresnėmis paslaugomis gyventojams). Pirmieji žingsniai šia kryptimi yra žengti:

suformuota Europos Sąjungos (toliau – ES) investicijų priemonė „Miesto inžinerinės infrastruktūros, svarbios verslui, atnaujinimas ir plėtra“, sudaranti galimybes savivaldybėms gauti ES finansavimą tiesioginių privačių investicijų pritraukimo projektams;

regionų plėtros tarybos ir savivaldybės vis aktyviau išnaudoja esamas teisinio reguliavimo ir finansavimo galimybes (regioninės svarbos projektų statusą, kompleksines miestų plėtros priemones ir kt.).

Didelės pridėtinės vertės privačių investicijų projektams suteikiant regioninės svarbos projekto statusą, naudojant esamas Vidaus reikalų ministerijos administruojamas miestų plėtros priemonės, taikant savivaldybių kompetencijos mokesčių ar rinkliavų lengvatas, aktyviau bendradarbiaujant su profesinėmis mokyklomis ir kolegijomis, savivaldybės ir regionų plėtros tarybos gali tapti svarbiais regioninės ekonomikos dalyviais. Būtent toks priemonių derinys ir lėmė vieną pastarųjų regioninės plėtros „sėkmės istorijų“ – pritrauktas į Visaginą 1 000 darbo vietų sukursiančias investicijas, todėl, įgyvendinant uždavinį, numatoma tęsti pasiteisinusias iniciatyvas ir kurti naujas:

3.1. Toliau gerinti veiklos sąlygas laisvosiose ekonominėse zonose (toliau – LEZ). Didinant LEZ veiklos lankstumą, sudaryti sąlygas paprastai ir greitai įtraukti naujas teritorijas ir pašalinti nekonkurencingas LEZ priskirtas teritorijas.

3.2. Investicijoms pritraukti taikyti „Žaliojo koridoriaus“ investuotojo įsikūrimo principą (teritorijų planavimo, statybos, žemėtvarkos, žemės nuosavybės, migracijos ir kitose srityse).

3.3. Toliau skatinti pramonės plėtrą. Įvertinant objektyvius poreikius ir galimybes (vietovės patrauklumą investuotojams, esamų pramonės teritorijų išnaudojimo lygį, darbo vietų paklausą ir pasiūlą), užtikrinant tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir konsoliduojant finansinius išteklius (kartu prisidedant savivaldybėms), sukurti papildomas integruoto planavimo ir vystymo priemones visų tipų pramonės teritorijoms (LEZ, pramonės parkų, pramoninių zonų, miestų vietovėse esančių konversinių teritorijų inžinerinei infrastruktūrai ir paruoštiems naudoti gamybiniais pastatais įrengti).

3.4. Stiprinti kitus ekonominės politikos mechanizmus, kurie gali būti efektyviai įgyvendinami vietos ir regioninių institucijų (kvalifikacijų, įgyjamų darbinėje veikloje, pripažinimo, kultūros paslaugų ir infrastruktūros veiksmų įveiklinimo, regioninės svarbos projektų įgyvendinimo ir kt.).

3.5. Sukurti paskatų savivaldybėms už jų ekonominį augimą mechanizmą. Šis mechanizmas turi remtis tiek finansinėmis paskatomis (nuo verslo aktyvumo priklausančių mokesčių pajamų dalies priskyrimu konkrečios savivaldybės biudžetui), tiek administraciniu įgalinimu (funkcijų ir biudžeto išteklių priskyrimu), tiek gebėjimų ugdymu.

4. Pirmojo prioriteto antrasis uždavinys – siekti geografiškai subalansuoto ekonomikos augimo.

Įgyvendinant uždavinį, siekiama mažinti regioninius ekonominio išsivystymo netolygumus, atsižvelgiant į kiekvieno iš regionų ekonominius, socialinius, geografinius, kultūrinius ypatumus, galinčius tapti jų santykiniais pranašumais. Skirtingai nuo prioriteto pirmojo uždavinio, kurio įgyvendinimo veiksmai sietini su universalių (tinkamų visiems ar daugeliui regionų) priemonių sukūrimu, šio uždavinio įgyvendinimas paremtas specializacija (santykinio pranašumo principu) ir

pozityviosios diskriminacijos principu (t. y. valstybės veiksmais, kuriais siekiama sulyginti plėtros galimybes, mažinant egzistuojančią faktinę nelygybę).

Tam tikromis iniciatyvomis (daugiausia ES fondų priemonės) ir šiuo metu iš dalies atsižvelgiama į regionų išsivystymo lygį, pavyzdžiui, dalis Ekonomikos ir inovacijų ministerijos priemonių riboja paramos tinkamumo teritoriją, pagal jas finansavimas skiriamas ne Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje veikiančioms įmonėms. Pagal ES fondų lėšomis finansuojamą priemonę „Dalinis palūkanų kompensavimas“ mažesnėse savivaldybėse veikiančios įmonės gali gauti iki 45 proc. didesnes nei didžiuosiuose miestuose palūkanų kompensavimo išmokas. Palankesnės paramos sąlygos ne didžiuosiuose miestuose veiklą vykdančioms įmonėms taip pat numatytos pagal priemonę „Ko-investicinis fondas“.

Vis dėlto šios priemonės stokoja tikslumo (tiek teminio, tiek teritorinio) – tiek Ekonomikos ir inovacijų ministerijos administruojama parama, tiek Žemės ūkio ministerijos parama verslui kaime gali nesunkiai pasinaudoti (ir sėkmingai naudojasi) netoli didžiųjų miestų, nors ir už administracinės miesto ribos, veikiančios įmonės (pvz., Kauno LEZ ar Vilniaus priemiesčiuose). Tačiau periferiniuose regionuose nepasiekiamą kritinę, t. y. esminiams pokyčiams reikalingą, investicijų suma tiek dėl bendro žemo investicijų lygio, tiek dėl standartinio, nepritaikyto regionų specifikai priemonių turinio, todėl tolesni įgyvendinimo žingsniai apims:

4.1. Regioninės specializacijos iniciatyvų įgyvendinimą įvairiomis priemonėmis (infrastruktūros, verslo rėmimo, švietimo, fiskalinėmis, rinkodaros ir kt.), pasitelkiant būsimojo finansinio laikotarpio ES fondų priemones, valstybės investicijas, tarptautinių finansinių institucijų, savivaldybių ir regioninių socialinių ir ekonominių partnerių išteklius, į tai orientuojant naujos kartos regionų plėtros planus.

4.2. Sistemingos regioninių kvietimų įmonėms ES paramai gauti praktikos įdiegimą. Tokie kvietimai, pagal kuriuos įmonės konkuruoja kiekvieno atskiro Lietuvos regiono mastu, pradedami taikyti pagal priemonę „Regio potencialas LT“.

4.3. Geresnį regioninės politikos ir kaimo plėtros politikos integravimą. Kartu įgyvendinant sinerginį efektą turinčias iniciatyvas (pvz., regioninės specializacijos paketus papildant regioninių maisto strategijų, trumpųjų teikimo grandinių elementais) ir keičiant Kaimo plėtros programos investavimo logiką (iš „paramos žemės ūkiui“ persiorientuojant į „investicijų kaimo plėtrai“ prioritetus).

4.4. Kultūros infrastruktūros ar kultūros paveldo atnaujinimą, kaip vienas iš vietovės ekonominės regeneracijos elementų (kūrybinę vietokūrą), stiprinant vietos bendruomenių ir kultūros paslaugų teikėjų ir kultūros paveldo objektų valdytojų gebėjimus, į vietos plėtros ir atnaujinimo planavimo procesus įtraukiant visas suinteresuotas puses, skatinant jų dialogą.

4.5. Nuotolinio ir mobilaus darbo formų taikymo plėtojimą, sudarant galimybes gyventi bet kuriame Lietuvos regione ir dirbti bet kurioje pasaulio vietoje.

4.6. Papildomų (taip pat ir mokestinių) paskatų investicijoms į nutolusius regionus sistemos sukūrimą.

ANTRASIS SKIRSNIS

2 PRIORITETAS „PASLAUGŲ IR DARBO VIETŲ PRIEINAMUMAS VISIEMS (TERITORINĖ SANGLAUDA)“

5. Antrojo prioriteto pirmasis uždavinys – užtikrinti pakankamą kokybiškų paslaugų lygį visiems Lietuvos gyventojams, nepaisant to, kur jie gyvena.

Uždavinio įgyvendinimas tiesiogiai siejasi su teritorinės sanglaudos problemų (ar paradoksų) sprendimu:

- pakankamas kokybiškų paslaugų lygis – sunkiai įvertinamas dydis, ypač nesant visuotinai sutartų viešųjų paslaugų kokybės standartų, tačiau dažniausiai sutariama, kad investicijos ir įstaigų išlaikymas yra tiek brangesnis, kiek mažesnis žmonių skaičius jomis gali pasinaudoti. Taigi, tradicines viešąsias paslaugas (pirminės sveikatos priežiūros, mokyklų ar bibliotekų) teikiančių įstaigų tinklai optimizuojami remiantis perteklinės infrastruktūros atsisakymo, valdymo efektyvinimo argumentais, tuo pat metu mažinant paslaugų pasiekiamumą vietovėse, kuriose jis ir taip žemas;

- patrauklumas gyventi konkrečioje vietovėje remiasi keturiais aspektais: viešųjų paslaugų prieinamumu, galimybe naudotis įmonių teikiamomis paslaugomis, socialinių ir kultūrinių ryšių palaikymu ir darbo vietų pasiekiamumu. Iš dalies mažėjantį fiziškai pasiekiamų paslaugų skaičių kompensuoja viešųjų paslaugų ir verslo paslaugų perkėlimas į internetą bei nuotolinių darbo vietų plėtra. Vis dėlto švietimas, kultūra ar sveikatos priežiūra per atstumą greitai pradeda riboti fizines galimybes;

- jau šiuo metu turimi duomenys (Vidaus reikalų ministerijos surinkta „Sumanių regionų“ duomenų bazė, kiti erdvinių ir statistinių duomenų rinkiniai) leidžia spręsti paslaugų tinklo tvarkymo uždavinius kiekybiniais (geoinformatikos, statistikos) metodais, įvertinti paslaugų teikėjų ir gavėjų santykį, modeliuoti paklausos, judėjimo srautus, rasti išskirtis ir „karštąsias“ teritorijas, įvertinti infrastruktūros ar paslaugos fizinį pasiekiamumą (atstumą ir laiko sąnaudas), tačiau minėtais metodais negali būti atsakoma į klausimus – ar nagrinėjamos paslaugos apskritai aktualios bendruomenei, ar gyventojai pasiryžę iškeisti papildomas kelionės sąnaudas į geresnę paslaugos kokybę ir kokios yra jų kultūrinės ir socialinės nuostatos (pvz., vietovės patriotizmas, asmeniniai ryšiai ar sentimentai, politinis palaikymas). Taigi matematinė optimizacija, kartu nevertinant socialinio kapitalo veiksnių, negali būti efektyvi;

- nepaisant demografinių pokyčių ir paslaugų tinklo susitraukimo, bazinės paslaugas teikiančių įstaigų tinklas Lietuvoje yra tankus (populistiškai dažnai vadinamas „pertekline infrastruktūra“, kurią reikia „optimizuoti“), pavyzdžiui, veikia per 1 200 viešųjų bibliotekų ar jų filialų, per 1 000 ikimokyklinio ugdymo paslaugas teikiančių įstaigų, 750 neformaliojo švietimo paslaugų teikėjų (neįskaitant laisvųjų mokytojų), beveik 700 pirminės sveikatos priežiūros įstaigų (neįskaitant bendruomenės slaugytojų, bendrosios praktikos gydytojų kabinetų ir medicinos punktų kaimo vietovėse). Daugelis Lietuvos gyventojų, net ir gyvendami santykinai žemiausio paslaugų tinklo tankumo teritorijose, per 30 minučių automobiliu gali pasiekti bent po keletą kiekvieno tipo viešųjų paslaugų teikėjų. Tuo pat metu minimalios viešojo transporto paslaugos (bent 2 reisai per dieną / 1 km²) nėra prieinamos 75 proc. Lietuvos teritorijos ir 25 proc. visų gyventojų. Be viešojo transporto trūkumo, kaimo vietovių gyventojų galimybes pasiekti paslaugas per 30 minučių riboja ir vietinių kelių būklė. Taip pat svarbu, kad didžiųjų miestų priemiestinėse teritorijose paslaugų pasiekiamumas išlieka labiau teorinis – nors fiziškai (per 30 minučių automobiliu) galima pasiekti 200–300 paslaugų teikėjų, jų paslaugomis galima naudotis tik formaliai deklaravus gyvenamąją vietą viename iš didžiųjų miestų;

- beveik trečdalis (apie 800 000) Lietuvos gyventojų gyvena 1–2 km atstumu iki administracinės savivaldybės ribos. Jiems formalus skirstymas į deklaravusiuosius ir nedeklaravusiuosius gyvenamąją vietą konkrečioje savivaldybėje sukelia nemažai kitų praktinių keblumų (gatvių remonto ir valymo, viešųjų erdvių kūrimo ir priežiūros, naudojimosi viešuoju transportu, vandens tiekimo, atliekų tvarkymo ir kt.).

Igyvendinant šį uždavinį, pirmiausia siekiama, kad visi gyventojai galėtų pasinaudoti esamo paslaugų tinklo privalumais, pašalinus kokybiškų paslaugų teikimą ribojančias fizines ir administracines kliūtis:

5.1. Sukuriant paslaugų ir infrastruktūros planavimo ir vystymo metodikas miestų funkcinių zonų, dengiančių miestus ir aplinkines teritorijas, plėtrai. Šiuo planavimo ir investicijų koordinavimo įrankiu siekiama padėti derinti darbą mieste ir gyvenimą užmiestyje, taip pat – įtraukti regionų plėtros tarybas į bendrų savivaldybių reikalų sprendimą.

5.2. Sukuriant administracines (regioninio transporto valdymo) ir finansines priemones, skirtas mobilumo paslaugoms ir produktams diegti, mažinant pasiekiamumo viešuoju transportu netolygumus, įtraukiant bendruomenes, kitus pilietinės visuomenės atstovus, vietos veiklos grupes ir kt.

5.3. Sukuriant regioniniu principu veikiančias paslaugų sistemas (antrinio lygio stacionariųjų sveikatos paslaugų regioninio planavimo ir valdymo, profesinio mokymo, suaugusiųjų švietimo koordinavimo ir kt.) – vadybinius, techninius ir finansinius modelius ir atitinkamai pertvarkant įstaigų tinklą.

5.4. Sukuriant ir įgyvendinant „bazinius“ paslaugų paketus (pradedant kultūros paslaugų paketo suformavimu ir įgyvendinimu), apibrėžiančius atsakomybės pasidalijimą, savivaldybių ir centrinės valdžios, nacionalinių ir (ar) regioninių kultūros institucijų ekspertinę, vadybinę, metodinę pagalbą ir mentorystę, paslaugų apimties, turinio ir kokybės standartus, kurie būtų atviri visiems paslaugų teikėjams, neatsižvelgiant į juridinį statusą. Taip tolygaus aktualių paslaugų pasiekiamumo teritoriniu požiūriu principas būtų papildytas „prieinamumo“ principu, kad to paties lygmens (bazinių savivaldybės, regioninių, nacionalinių) paslaugų kaina ir kokybė negali skirtis.

5.5. Skatinant nacionaliniu lygmeniu sukuriamų kultūros paslaugų sklaidą regionuose (remiantis kultūrinių ir kūrybinių partnerysčių, profesionalių meno kolektyvų judumo (mobilumo) šalies regionuose modeliais).

5.6. Sprendžiant konkrečių specialistų trūkumo problemas (diegiant kompleksinį sveikatos priežiūros sistemos specialistų planavimo modelį, remiant pedagogų mobilumo, psichologų ir socialinių darbuotojų pritraukimo į regionus ir kt. iniciatyvas).

5.7. Sukuriant ar modernizuojant trūkstamą paslaugų infrastruktūrą (ligoninių priėmimo-skubiosios pagalbos, skubiosios medicinos pagalbos paslaugų, neformaliojo vaikų švietimo (tarp jų ir vaikų vasaros edukacinių programų) paslaugų ir socialinių paslaugų šeimoms bei kt.).

5.8. Užtikrinant bendrą visoms savivaldybėms viešųjų paslaugų teikimo stebėsenos sistemą ir koordinuotą apsikeitimą duomenimis apie teikiamas paslaugas ir bendrus jų efektyvumo vertinimo principus.

5.9. Tobulinti bendradarbiavimo tarp savivaldybių, paslaugų teikėjų mechanizmus, paslaugų planavimo (įskaitant regioninį planavimą) mechanizmus, diegti viešosiomis lėšomis finansuojamų paslaugų teikimo procesų sąnaudų ir naudos analizę, kompleksinius paslaugų pasiekiamumo (galimybės per protingą laiką fiziškai pasiekti paslaugą arba būti pasiektam paslaugos teikėjo) ir prieinamumo (galimybės gauti paslaugą, kurios kaina vartotojui ir kokybė reikšmingai nesiskiria atskirose teritorijose) vertinimus, tiesiogiai susietus su paslaugų teikimui ar plėtrai skiriamomis investicijomis ir (ar) veiklos sąnaudomis, taip užtikrinant, kad didžiausi ištekliai būtų skirti ne viešajai paslaugai administruoti ar infrastruktūrai išlaikyti (šalutiniams procesams), bet ją teikti galutiniam vartotojui (pagrindiniam procesui).

5.10. Skleidžiant gerąsias žinias apie galimybes mokytis, dirbti, auginti vaikus ir turėti namus visuose regionuose patiems šiomis galimybėmis pasinaudojusiems gyventojams (regionų ambasadoriams).

6. Antrojo prioriteto antrasis uždavinys – skatinti naujos kartos kompleksinių, bendruomeninių paslaugų atsiradimą.

2018 metų antrojoje pusėje pradėta teikti finansinė paskata jaunoms šeimoms (iki 35 metų, nepaisant pajamų), įsigyjančioms (perkančioms ar statančioms) pirmąjį būstą ne didmiesčiuose,

buvo viena iš pirmųjų aktyvių (ne „optimizavimu“ ar „parama“, o „kūrimu“) paremtų iniciatyvų. Valstybė taip nusprendė ne reaguoti į būsto paklausos augimą, finansuojant naujų socialinių būtų statybą didžiuosiuose miestuose, bet leisti pasirinkti sprendimus patiems gyventojams. Panašia logika (perdavimo vietos savivaldai, socialiniam verslui, bendruomenei) paremti sprendimai turėtų būti priimti ir įgyvendinant šį uždavinį:

6.1. Įteisinant socialinio verslo modelius (verslo metodus, siekiant socialinės integracijos ir teikiant viešąsias paslaugas) kultūros paslaugų, visuomenės švietimo, socialinių paslaugų, neįgaliųjų galimybių laisvai judėti bei naudotis visuomenei teikiamomis paslaugomis užtikrinimo ir kitose srityse.

6.2. Aktyviau naudojantis bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų, socialinio verslo paslaugomis socialinio, pilietinio, kultūros paveldo pažinimo, nematerialiojo kultūros paveldo (etninės kultūros) puoselėjimo, formaliojo ir neformaliojo švietimo, paslaugų neįgaliajam ir jo šeimai ir kitose srityse.

6.3. Diegiant integruotas paslaugas, skirtas šeimoms ir pažeidžiamoms visuomenės grupėms (sveikatos, socialinių, švietimo, kultūros paslaugų derinius), paremtas kelių sričių įstaigų kompetencijų ir specialistų įgūdžių pritaikymu ir individualizuotu požiūriu.

TREČIASIS SKIRSNIS

3 PRIORITETAS „VEIKSMINGA REGIONINĖS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO SISTEMA“

7. Trečiojo prioriteto pirmasis uždavinys – įgalinti regioninį lygmenį užtikrinti darnią ir tvarią savo regionų plėtrą.

Įgyvendinant uždavinį siekiama, kad regionų plėtros tarybos ir savivaldybės taptų atsakingos už darnią ir tvarią savo regionų plėtrą ir įgytų funkcijas, apimančias ne tik ES lėšų paskirstymą tarp savivaldybių, bet visus darnios ir tvarios regionų plėtros aspektus: valstybės ir savivaldybių bendradarbiavimą siekiant sutartų regiono tikslų, privačių investicijų pritraukimą, visų finansinių instrumentų ir šaltinių sinergijos regiono lygmeniu užtikrinimą, viešųjų paslaugų, teikiamų regiono lygmeniu, teikimo planavimą, koordinavimą bei tobulinimą, sąlygų investuoti ir plėtoti verslą gerinimą ir kitas sritis. Atsižvelgus į pastarojo dešimtmečio regioninės politikos įgyvendinimo patirtį, iššūkis yra labai sudėtingas – jam įgyvendinti pirmiausia turi būti sukurtos tinkamos finansinės, organizacinės (vadybinės) priemonės ir tobulinamas teisinis reglamentavimas. Tolesni įgyvendinimo žingsniai apims:

7.1. Regioninio planavimo sistemos (regionų plėtros planais koordinuojamų plėtros procesų ir regionų plėtros tarybų funkcijų) išplėtimą funkcinų zonų plėtros, regioninės specializacijos, žmogiškojo kapitalo plėtros ir regioninių paslaugų planavimo aspektais:

7.1.1. Regioniniu principu veikiančias paslaugų sistemas (viešojo transporto, antrinio lygio stacionariųjų sveikatos paslaugų regioninio planavimo ir valdymo, profesinio mokymo, suaugusiųjų švietimo koordinavimo ir kt.), taip sudarant sąlygas geriau savivaldybėms bendradarbiauti, teikiant paslaugas ir (ar) valstybės politikai dekoncentruoti (perkeliant dalį paslaugų funkcijų iš centrinio lygmens).

7.1.2. Funkcinių zonų planavimo principą regioninėms ir vietos strategijoms įgyvendinti, pašalinant vieną iš esminių tradicinių politikos įgyvendinimo mechanizmų apribojimų, kai savivaldybių, regionų plėtros tikslai pritaikomi prie galimo finansavimo šaltinio, bet ne finansavimo šaltinis kuriamas taip, kad atitiktų regiono tikslus. Kartu įgalinanti regionų plėtros tarybas planuoti investicijas atsižvelgiant į konkrečių vietovių poreikius ir potencialą, paslaugų ir infrastruktūros pasiūlos ir paklausos ryšius.

7.1.3. Politikos įgyvendinimo regionų lygmeniu organizacinės struktūros tobulinimą, atsižvelgus į bandomųjų iniciatyvų rezultatus (įvertinant alternatyvas, pvz.: agentūrinį modelį, regioninės politikos įgyvendinimo funkcijas perduodant savivaldybių bendrai įsteigtoms įstaigoms; tinklo modelį (angl. *network governance*), paremtą formaliomis ir *ad hoc* bendradarbiavimo formomis (regionų kompetencijos centrais ir kt.); dekoncentruotų administracijų modelį, papildomo (regioninės) savivaldos lygmens sukūrimą (susijusį su Konstitucijos keitimu), kitas alternatyvas).

7.2. Reguliacinės infrastruktūros plėtros priemonės, Savivaldybių infrastruktūros plėtros įstatymu suderinant visuomenės ir privačių investuotojų interesus ir sukuriant teisinių ir finansinių paskatų sistemą optimaliam (sąnaudų efektyvumo ir pasiekiamumo aspektais) infrastruktūros ir paslaugų tinklui, nustatant savivaldybėms iš biudžeto skiriamų lėšų valdymo ir kontrolės sistemos, apimančios siekiamų rezultatų stebėseną ir atsiskaitymą už pasiektus rodiklius, principus.

8. Trečiojo prioriteto antrasis uždavinys – sukurti efektyvias analizės ir valdymo priemones.

Įgyvendinant uždavinį siekiama, kad kokybiški duomenys, atvirųjų duomenų politika, pažangūs analizės metodai, bendradarbiavimas ir į vietovę orientuotas požiūris būtų taikomas visose valstybės politikos srityse, kuriomis daromas skirtingas poveikis regionų socialinei ir ekonominei plėtrai. Efektyvesnis vietos, regiono ir centrinės valdžios investicijų ar paslaugų planavimas, koordinuotas viešųjų politikų (ekonominės, švietimo, kultūros, socialinės ir kt.) regioninis matmuo, įgyvendinant šį uždavinį, pirmiausia bus užtikrinamas:

8.1. Išnaudojant geresnio planavimo galimybes. Rengiamu naujuoju Lietuvos Respublikos teritorijos bendruoju planu suderinant visų nacionalinių strategijų teritorinius aspektus su regionų prioritetais.

8.2. Sukuriant naują strateginio planavimo dokumentų sistemos modelį, sudarantį sąlygas integruoti valstybės strateginio planavimo, regioninio ir teritorinio planavimo procesus. Geresnė planavimo procesų integracija užtikrins, kad regionų plėtros tarybų išskirti regionų plėtros

prioritetai (regionų specializacijos kryptys, funkcinų zonų plėtros uždaviniai ir kt.) bus tinkamai atspindėti valstybės strateginiuose ir teritorijų planavimo dokumentuose.

8.3. Parengiant kokybiškas metodines priemones regionų plėtros taryboms ir savivaldybėms (procesų valdymo ir kokybės vadybos sistemos, planavimo metodiniai dokumentai, sąnaudų ir naudos analizės instrumentai, užsienio šalių praktikos pritaikymo rekomendacijos ir kt.).

8.4. tobulinant „Sumanių regionų“ erdvinį duomenų platformą, naudojamą rengiant regionų plėtros planus, ir valstybės institucijoms vertinant priimamus sprendimus poveikio regionų plėtrai aspektu. Siekiama pateikti ne vien išsamią duomenų bazę, bet ir analizės metodus, rezultatus, partnerių žinias, kuriomis galėtų pasinaudoti (ir prie kurių kūrimo galėtų prisidėti) visi planavimo dokumentų rengėjai, viešųjų paslaugų teikėjai, valdytojai ir naudotojai.

8.5. Atliekant išsamius kiekybinius ir kokybinius tyrimus ir aiškiai įvertinant gyventojų poreikius ir valstybės galimybes. Vykdamas gyventojų poreikių ir savivaldybės, regiono ir valstybės lygiu teikiamų viešųjų paslaugų tyrimus, kuriant kompleksinius specialistų poreikio planavimo ir paslaugų kokybės modelius (viešojo valdymo, sveikatos, švietimo ir kitose srityse) turės būti siekiama subalansuoti paslaugų pasiūlą (personalo, infrastruktūros) ir paklausą (gyventojų grupių poreikius) optimaliu teritoriniu lygiu.

8.6. Nuolat tobulinant valstybės, regionų ir savivaldybių institucijų gebėjimus priimti įrodymais pagrįstus sprendimus.

9. Trečiojo prioriteto trečiasis uždavinys – pagerinti vietos gyventojų, socialinių ir ekonominių partnerių ir nevyriausybinų organizacijų bei valdžios institucijų įtraukimą į vietos savivaldai ir regionams svarbių klausimų sprendimą.

Regioninė politika pasižymi itin didele interesų grupių įvairove – nuo didžiųjų investuotojų, valstybės institucijų iki vietos bendruomenių ar kiekvieno viešąsias paslaugas gaunančio ar viešąją infrastruktūrą besinaudojančio gyventojo ar ryšius palaikančio diasporos atstovo, todėl keliamas uždavinys pirmiausia skirtas visų plėtros dalyvių žinioms ir gebėjimams, keliant iššūkius ir siūlant sprendimus, sutelkti.

Viena esminių Baltosios knygos nuostatų formaliai jau įgyvendinta: Socialinių ir ekonominių partnerių pasiūlytų atstovų skyrimo į regionų plėtros tarybas ir atšaukimo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. vasario 7 d. nutarimu Nr. 139 „Dėl Socialinių ir ekonominių partnerių pasiūlytų atstovų skyrimo į regionų plėtros tarybas ir atšaukimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, ir vidaus reikalų ministrui skyrus socialinių ir ekonominių partnerių išrinktus atstovus į regionų plėtros tarybas, 1/3 kiekvieno regiono plėtros tarybų narių sudaro socialinių ir ekonominių partnerių atstovai. Tačiau toliau būtina siekti, kad aktyvus socialinių ir ekonominių partnerių įsitraukimas į regioninės plėtros planavimo ir įgyvendinimo procesus

prisidėtų prie kūrybiškų, efektyvių ir atsakingų sprendimų, naudingų visam regionui. Tolesni įgyvendinimo žingsniai turėtų apimti platesnius ir gilesnius partnerystės aspektus:

9.1. Nevyriausybinių organizacijų, vietos veiklos grupių, kitų pilietinės visuomenės atstovų, socialinių bei ekonominių partnerių įtraukimą į teritorinio lygmens partnerystės visuose etapuose (programavimo, įgyvendinimo, stebėsenos bei vertinimo).

9.2. Efektyvesnį savivaldybių konsultavimąsi su vietos gyventojais ir platesnį piliečių chartijų (t. y. institucijos ir gyventojų susitarimų, pagal kokius principus ir standartus užtikrinama piliečiui teikiamos paslaugos kokybė) taikymą.

9.3. Formaliai (instituciškai) atstovaujamų ir neformaliuose tinkluose dalyvaujančių interesų grupių sutelkimą į regionų kompetencijų centrus, išnaudojant regionų plėtrai VŠĮ „Versli Lietuva“, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros, VŠĮ Centrinės projektų valdymo agentūros, Užimtumo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kitų agentūrų kompetencijas. Taip regionų plėtros taryboms teikiamos „smegenų centro“ paslaugos pradedant nuo iššūkių ir sprendimų formavimo, projektų identifikavimo, prioretizavimo bei parengimo koordinavimo iki nuoseklos projektų įgyvendinimo priežiūros.

9.4. Internetinės erdvės „Globali Lietuva“ palaikymą ir informacijos apie Lietuvą teikiamos pasaulio žiniasklaidos priemonėms pildymą konkrečių regionų pristatymais ir naujienomis (neapsiribojant informacija apie Vilnių ar Lietuvą bendrai).

9.5. Savivaldybių ir išvykusių gyventojų ryšių išnaudojimą kaip kontaktų paieškos užsienyje mechanizmą, kuris leistų pritraukti investuotojus, konkrečių paslaugų ir (arba) prekių užsakovus į atitinkamas savivaldybes.

9.6. Pasiteisinusių vietoje praktikų sisteminimą ir perkėlimą į reguliacinius mechanizmus (pvz., dualinio profesinio mokymo praktikos, privačių pramonės parkų ir savivaldybių bendradarbiavimo praktikos, bendruomenės inicijuotos vietos plėtros projektų išbandytų socialinių inovacijų).

III SKYRIUS

PRIORITETŲ ĮGYVENDINIMO VERTINIMO RODIKLIAI

10. Pirmojo prioriteto siektini rezultatai:

10.1. Regioninių centrų ekonominio potencialo indeksas – kompleksinis rodiklis, apibūdinantis regioniniuose centruose (klasteriuose) sutelktų darbo vietų skaičių, jų augimo (mažėjimo) tempą, veikiančių ūkio subjektų pajamas, tenkančias vienai darbo vietai ir darbo vietų įvairovę (pasiskirstymą tarp atskirų ūkio sektorių). Siekiama, kad šio rodiklio reikšmė padidėtų nuo

17 (mažiausių įverčių) ir 55 (didžiausių įverčių) balų intervalo 2017 metais iki 35 (mažiausių įverčių) ir 65 (didžiausių įverčių) balų intervalo 2030 metais.

10.2. Stabilumo užtikrinimo rodiklis – 15–64 metų amžiaus gyventojų užimtumo lygis visose su regioniniais centrais (klasteriais) susietose teritorijose bus ne mažesnis kaip 75 proc.

11. Antrojo prioriteto siektini rezultatai:

11.1. Funkcinių zonų vietovių pasiekiamumo indeksas – kompleksinis rodiklis, apibūdinantis, per kiek laiko gyventojams pasiekiamos bazinės viešosios paslaugos (ikimokyklinis ugdymas, bendrasis lavinimas, pirminė sveikatos priežiūra), bazinės privačios paslaugos (finansinės institucijos, parduotuvės, kavinės, telekomunikacijų, kitos paslaugų įmonės), kultūros ir laisvalaikio paslaugos ir darbo vietos, kartu užtikrinant paklausos ir pasiūlos vietų fizinę integraciją (asfaltuotais keliais, plačiajuosčio interneto prieiga ir galimybe naudotis viešuoju transportu). Siekiama, kad pagal šio rodiklio reikšmę nustatytoms periferinėms teritorijoms tenkanti gyventojų dalis sumažėtų nuo 10 proc. 2017 metais iki 1 proc. 2030 metais.

11.2. Gyvenimo kokybės indeksas (GKI) – kompleksinis rodiklis, sudarytas iš 38 gyvenimo kokybę apibūdinančių rodiklių, sietinų su konkrečia administracine teritorija (infrastruktūros tankumas, oro ir vandens kokybė ir pan.) ir toje teritorijoje gyvenančiais asmenimis (įvairių paslaugų vartotojų skaičius, pajamos ir pan.). Siekiama, kad šio rodiklio reikšmė šalies lygiu padidėtų 15 proc., palyginti su baziniais metais (2017 metais). Tuo atveju, jeigu bus atnaujinta gyvenimo kokybės rodiklių sistema, nustatant Gyvenimo kokybės regionuose indeksą (GKRI), vertinamas analogiškas GKRI pokytis.

12. Trečiojo prioriteto siektini rezultatai:

Regioninės politikos įgyvendinimo sistemos atitiktis tarptautiniam kokybės vadybos standartui (ISO: 9001 ar analogiškam). Pirmasis įvertinimas atliekamas 2020 metais ir kartojamas ne rečiau kaip kas 3 metus.